

Микола СТАСИК,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства
Запорізького національного університету
(Запоріжжя, Україна) dobrogost1975@ukr.net

МІФОЛОГІЧНИЙ СВІТ РОМАНУ ДАРИ КОРНІЙ І ТАЛИ ВЛАДМИРОВОЇ «ЗОЗУЛЯТА ЗИМИ»

У статті на прикладі роману Дари Корній і Тали Владмирової «Зозулята зими» проаналізовано міфологічні образи, які ще не були об'єктом всебічного аналізу в зазначеному творі. З'ясовано, що роман є прикладом органічного зв'язку художньої літератури з міфологією. Тут яскраво переплітаються сучасний сюжет і міфологічна складова частина. Встановлено, що міфологічні образи дали можливість авторам твору повніше розкрити своїх героїв, яскравіше показати їхню сутність. Відзначено, що фольклорно-етнографічний матеріал представлений у романі в компілятивному, узагальненому вигляді і не відображає конкретний регіон України.

Ключові слова: роман, художній образ, фольклор, міфологія, образ-символ.

Mykola STASYK,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies
of Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine) dobrogost1975@ukr.net

MYTHOLOGICAL WORLDVIEW IN THE NOVEL BY DARA KORNII AND TALA VLADMYROVA "CUCKOO FLEDGLINGS OF WINTER"

In this study mythological images have been analysed drawing on the novel by Dara Kornii and Tala Vladmyrova "Cuckoo Fledglings of Winter". That has never been the object of all-sided analysis of this particular written work. In view of this the topic of the study is relevant. The aim of our study is an attempt to analyse mythological images in the novel "Cuckoo Fledglings of Winter". During our research, it has been found that this novel is an example of seamless connection between fiction and mythology. The contemporary plot and mythological component are strikingly interwoven in this novel. Researchers have long been pointing to the peculiar combination of realistic and fantastic elements in novels of Dara Kornii with their deep psychology and remarkable knowledge of Ukrainian folklore.

It was established that mythological images (potercha, witch, etc.) have helped the authors to allow the more complete revelation of their characters and to better show their essence.

According to researchers, the transformation of mythological images has not yet been completed which is due to their active usage in contemporary fiction. In our opinion, by Dara Kornii and Tala Vladmyrova try to keep mythological images and plots and to leave behind them the secret power, symbolic mystery, semantic ambiguity.

The analysis of the work proves that the synthesis of folk and literary traditions has enriched the poetry of the novel with new meanings and various types of conventionality.

Mythological images, symbolic images, allegories have helped the authors to allow the more complete revelation of their characters and to better show their essence. It is noted that folklore and ethnographic material is represented in the novel in the compilatory, generalized form and does not reflect the specific region of Ukraine. This is an artistic, generalizing image, a certain writer invariant created by the imagination of the author. At the same time, this material is used as an instrument for the disclosure of human relationships, the strength of the moral compass of characters. As a result, the realistic potential of creativity of the authors is strengthened by referring to the mythological world, taking the folklore origins as a basis for the written work and then redefining them.

Key words: novel, artistic image, folklore, mythology, symbolic image.

Постановка проблеми. За період незалежності українська художня проза поповнилася десятками нових імен і збагатилася новими творами, в основі яких лежить потужний міфологічний, фольклорний чи етнографічний стрижень. Потерчата, мавки, демони, перевертні, відьми стали невід'ємною частиною художньої прози кінця ХХ – поч. ХХІ ст. Можна навіть

сказати, що вони часто стають своєрідним джерелом розвитку сюжетів. Тут варто погодитися з думкою Є. Мелетинського, що навіть у тих творах, де автор максимально намагається відмежуватися від елементів міфу, міфологічний «сенс» ніколи повністю не зникає і все-таки проявляється хоча б на певних рівнях семантики (Мелетинский, 2000).

Відзначаємо, що останні десятиліття характеризуються підвищеним інтересом суспільства до національної культури, історії, фольклору тощо. Проведено багато нових ґрунтовних розвідок, повернуто в науковий обіг дослідження (дослідників), які свого часу були вилучені з нього з різних причин (переважно політичних). Водночас стверджуємо, що фольклор як стійка, майже незмінна форма перестає бути невід'ємною частиною повсякденного життя пересічної людини та перетворюється в атрибут національної і культурної ідентичності. Усе більше і більше побутове регіональне функціонування фольклору трансформується (переходить) в інструмент формування загальнонаціональної ідентичності.

Зауважуємо, що значну кількість інформації можна знайти в мережі Інтернет, що, з одного боку, є позитивним явищем, а з іншого – призводить до деякої втрати автентичності матеріалу, регіональної своєрідності. За таких умов художня література може стати як ефективним засобом формування адекватного уявлення про українську культуру та її регіональні варіанти, так і призводити до їх розмивання.

Важливими, на наш погляд, є питання, як письменник використовує фольклорно-етнографічні джерела, ступінь авторської обробки матеріалу, «достовірність» художнього матеріалу та його відповідність науковим та архівним джерелам. Цікавою є думка С. Росовецького про існування двох типів фольклоризму: «природного і кабінетного». «У першому випадку письменник звертається до явищ живого фольклору, а в другому – до посередництва книги» (Росовецький, 2008: 559), – зазначає дослідник. На нашу думку, ці два терміни (природний і кабінетний фольклоризм) варто доповнити ще одним: природний (польовий), кабінетний (архівний, книжний) та інтернетівський тип фольклоризму. Поява останнього зумовлена бажанням багатьох сучасних авторів заповнити прогалини у своїх знаннях не за допомогою копіткої роботи в архівах, а за допомогою тієї інформації, що доступна в мережі Інтернет.

Не заглиблюючись більше у «справедливість» використання цих термінів, оскільки це не є метою нашого дослідження, зазначимо, що актуальним залишається питання про розмежування художнього етнографізму (де автор прагне до реалістичного зображення культурно-історичного контексту описуваних подій) і стилізації під етнографічний дискурс, що здійснюється автором із художньою метою. Вирішення цього питання є актуальним для низки творів, насичених фольклорно-етнографічним матеріалом. Роман Дари

Корній і Тали Владмирової «Зозулята зими» належить саме до таких.

В одному зі своїх інтерв'ю Дара Корній вказує на те, що українці більше знають світову (грецьку, римську, індійську, єврейську) міфологію, ніж власну. Вивчення давньої української міфології є вкрай незадовільним. Однак письменниця сповнена оптимізмом, адже «підростає нове покоління, яке народилося в незалежній Україні та, попри все, має потребу й бажання пізнавати, досліджувати власну культуру» (Бачинська, 2015).

Роман Дари Корній і Тали Владмирової «Зозулята зими» справді може слугувати прикладом органічного зв'язку художньої літератури з фольклором і міфологією. Тут яскраво переплітаються сучасний сюжет і міфологічна складова частина. Дослідники та рецензенти художнього доробку Дари Корній уже давно вказують на своєрідне поєднання реалістичних і фантастичних елементів її прози, глибокий психологізм, закоріненість в український фольклор і міфологію (А. Гурдуз, Т. Белімова, Л. Романенко, Люко Дашвар, Галина Пагутяк і деякі інші).

Аналіз досліджень. Роман «Зозулята зими», надрукований у 2014 р., став, на той час, для львівської письменниці Дари Корній вже шостою книгою, однак першою, написаною у співавторстві. За чотири роки (не багато, але й не мало часу) твір, на жаль, залишається майже непоміченим літературознавцями, якщо не враховувати окремі зауваги про нього у деяких розвідках (Гурдуз А. І. Метагероїня романів Дари Корній; Шевченко В. В. Еволюція жанру «Химерної прози» в ХХІ столітті» тощо). Зважаючи на це, а також на те, що міфологічний дискурс ще не був об'єктом всебічного аналізу зазначеного роману Дари Корній та Тали Владмирової, тему дослідження вважаємо актуальною.

Метою статті є спроба аналізу міфологічних образів у романі «Зозулята зими».

Виклад основного матеріалу. Роман має фольклорно-міфологічну основу й відтворює химерне переплетення міфологічного та реального у свідомості людини, яка ще зберегла риси первісного синкретичного мислення. Сюжет роману досить змістовно передано в анотації до книги. Дозволимо собі процитувати його: «Провінційним містечком прокочується серія загадкових вбивств, у які виявляються вплутаними малі діти, давно мертві діти... Хтось безжальний та жорстокий, вважаючи себе Богом, склав сценарій помсти, і він не зупиниться, поки не вб'є останнього зі «списку приречених» (Корній, 2014: 367). У цих рядках є все, що мало б зацікавити читача.

Зокрема, і згадка про мертвих дітей, чи потерчат, образ яких нам відомий здебільшого з драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня».

За народними повір'ями, потерчата – діти, що померли нехрещеними. Живуть вони в озерах і болотах, ходять у темноті з каганчиком та можуть заманювати у болото людей. Подібну інформацію ретранслює одна з героїнь роману – Руслана: «Це нехрещені діти? Ті, яких вбили або до народження, чи відразу після нього» (Корній, 2014: 104). Енергетична упирка Інна додає, що: «Вік потерчат приблизно до семи років, інколи й старший» (Корній, 2014: 104–105), а також, що потерчата «мертві, неупокоєні душі, тому й не-без-пе-ч-ні» (Корній, 2014: 107). А щоб побачити потерчат (зозулят зими), «необов'язково ставати мертвими» (Корній, 2014: 185).

Таке ж тлумачення образу потерчат знаходимо в сучасних словниках і довідниках із народознавства й етнографії (Жаворонок, 2006: 474; Стасик, 2015: 153), а також на сторінках численних Інтернет-ресурсів, які висвітлюють цю тематику. Аналіз етнографічних джерел засвідчує, що образ потерчат достатньо складний і має значні регіональні відмінності, починаючи з різних назв. Наприклад, крім назви потерчата, тобто потрачені матерями, також використовували ще такі, як: безпірні (оскільки померли дочасно, «без пори»), страччіта, стратунó (страчені матерями), некщєники (бо померли без охрещення), зрòнки, змїтки, вокидки (у значенні «скинутий плід»), нечесні (у значенні «недоношені»), збігленя (викидень) тощо (Галайчук, 2016: 187). У романі використано назву потерчата, а також оригінальну – «зозулята зими». Знову ж таки символічно, бо здавна відомо, що зозуля є одним із символів непуцящої матері. Вона не має власного гнізда й підкидає свої яйця до чужих гнізд. Знаходимо й оригінальне пояснення цієї назви в самому творі: «Потерчата також мають душу, – читаємо у романі, – заморожену душу, але таку, яка прагне одного – не помсти, а того, хто б її, ту душу, зігрів. Зозулята малі, викинуті сердитою мамою з гнізда на холодний сніг. Не в чужі гнізда, а на сніг» (Корній, 2014: 320).

Протягом усього твору потерчата є фокусом, навколо якого групуються деталі, штрихи, поєднуючи складові частини тексту в художню цілісність. Їхні образи мимоволі викликають у читача жах і жаль, адже не вони вибирали свою долю. «Вони – мертві... Але не хочуть цього визнавати, звідси й дрібне злодійство та усякі капості» (Корній, 2014: 106), – читаємо у творі. Тут варто також навести досить змістовну і промовисту

цитату Галини Пагутяк, яка написала передмову до роману: «Не всі діти після смерті стають ангелами. Не тому, що вони встигли нагрішити, декому просто доведеться чекати, поки не буде покарано тих, хто їх скривдив» (Корній, 2014: 6).

Досить цікавим є використання авторами роману числа сім і постійна апеляція до нього, спонукування до смислових алюзій, пов'язаних із ним.

Число сім вважалося символом святості у багатьох народів, символом союзу Бога і людини. Воно відіграє велику роль у релігійній і народній символіці багатьох народів світу: сім днів тижня, сім нот, сім кольорів веселки, сім променів Сонця, сім чудес світу, сім смертних гріхів, на сьомому небі, за сімома морями тощо. У сімці завжди присутнє щось містичне, ірреальне, таємниче, не від світу цього. Сімка сама по собі пов'язана з часом, зміною фаз, що й відображено у тижневому ритмі. Наші пращури вважали сімку найдосконалішим числом і ототожнювали з небесним синім кольором.

Сім має ще одну життєво важливу християнську символіку: дитина до семи років – невинна душа. Навіть вважається, що при ній ангели не сидять, а стоять, і при дитині не можна згадувати імені лукавого. А після семи років дитина вперше йде до сповіді, що означає: сім – це ще й символ духовної відповідальності людини перед Господом...

Автори роману, звичайно ж знаючи про символіку цього числа, досить вдало, упродовж усього твору, використовують цю цифру, тим самим спонукаючи читача до смислових алюзій. Уже на початку твору ми дізнаємося, що сім'я усиновила «сімох чужих дітлахів» (Корній, 2014: 9), а одна дитина – це дівча «приблизно семи років» (Корній, 2014: 10). Руслана також зустрічає посеред засніженого поля «дівчатко років семи» (Корній, 2014: 11). Відьма Марина-Георгіна маніпулює сімома дітьми-потерчатами: «Згори вниз сходами спускаються діти. Їх семеро» (Корній, 2014: 322). А Олег каже: «Я знаю про дуб, в який блискавка сім разів била» (Корній, 2014: 63). Тут також як бачимо залучений етнографічний матеріал про потерчат. У дослідженні В. Галайчука «Українська міфологія» зазначено, що на місці поховання потерчат постійно б'є грим (Галайчук, 2016: 196).

У романі представлено й інші міфологічні образи, які майстерно інтерпретовано й органічно вплетено у канву твору. Погоджуємося з думкою В. В. Шевченко, що «образи відьом, екстрасенсів, привидів та чаклунів у творі <...> інтерпретовані по-своєму» (Шевченко, 2015: 299). Зрештою, відзначаємо, що усі ці персонажі «упізнавані». Та все ж, мабуть, головним досягненням авторок є те, що вони не замикаються в рамках відтворення, рекон-

струкції фольклорної символіки, а намагаються проникнути в глибинний зміст давніх уявлень народу, осмислити усталені фольклорні образи, наповнюючи їх сучасним змістом.

Частина фольклорно-етнографічних описів роману – конструкти, що мають компільовану форму (що і не дивно, адже роман має двох авторів, які, можна сказати, працювали автономно), створені із залученням матеріалу з різних локальних традицій, презентованих як у роботах серйозних етнографів, так і на різних науково-популярних сайтах.

Людей із надможливостями у романі названо непростими. Однак це не авторська вигадка, а міфологічний персонаж, хоча назва, щоправда, уживається досить рідко. До прикладу можемо назвати роман українського письменника Тараса Прохаська «НепрОсті», опублікований у 2002 р. Детальніше про цей образ дізнаємося з етнолінгвістичного словника Наталії Хобзей (Хобзей, 2002). Зокрема, вона пише: «У гуцульських говірках на позначення поняття «людина, яка вирізняється з-посеред інших своїми знаннями та вміннями, унаслідок чого може заподіювати шкоду чи приносити користь людям» уживається назва непростий, земляний бог, мудрий, розумний» (Хобзей, 2002: 131–132). У цьому ж джерелі знаходимо інформацію про існування корелятивної пари чоловічого – жіночого роду непростий – непроста, а також про те, що ці назви можуть бути контекстуальними синонімами до видових пар відьма, опир, урекливий, сточник, вовкун тощо. Непрості можуть і допомагати людям, і заподіювати шкоду, що яскраво, зрештою, показано в романі. «Цікаво, чи вона знає – ким має стати чи просто йде призначеною дорогою, бо не може опиратися своїй природі? Найчастіше такі стають найсильнішими. Як їх там називають? Примітивниками, непростими? Таки вона непроста» (Корній, 2014: 192), – каже Арсен про Руслану.

Досить цікавим у романі є проблемне трактування образу відьми, що й не дивно, адже він досить «популярний» у народній міфології та художній літературі. Автори роману йдуть у руслі тих знань, що існують сьогодні про цього персонажа. У народній міфології ставлення до відьми неоднозначне. З одного боку, назва цього персонажа («відьма» з праслов'янського – відати, знати) вказує на те, що в минулому до них ставилися не тільки як до ворожих людині демонізованих персонажів, а з іншого – люди сприймали їх досить негативно. Усна традиція приписує відьмам псування чужих корів, накликання на людей різних хвороб, робить причиною неврожаю, висмоктування крові тощо. Щось подібне

знаходимо й у романі: «Тут інструкція дорослих була однозначна: брати відразу, аби не розгнівалася, потім щиро дякувати, і – Боже збав, їсти оті відьмині частування!» (Корній, 2014: 144). Полісемантичність образу можна підтвердити такою цитатою: «Чи дорослі справді думали, що малі не помічають, як вони інколи звертаються до «відьми» за допомогою? <...> баба Марта не відмовляла нікому в допомозі, ну, майже не відмовляла» (Корній, 2014: 144). Або: «пам'ятаю, як деякі жінки навколішки перед бабою Мартою падали, мов у церкві перед образами. І згодом дякували, подарунки приносили. А в спину недобре шипіли «відьма-відьма». Але про кого поза очі щось гарне скажуть?» (Корній, 2014: 149).

Загальновідомим є поділ відьом на дві категорії – родимих і вчених. Останню зазвичай вважали лютішою, адже вона здобувала свої знання свідомо, а родима могла своїх знань і не використовувати. Уважалося, що родимі відьми були сильнішими від навчених, вони здебільшого нікому не завдають шкоди і навіть помагають людям своїм знахарством (Галайчук, 2016: 202–203; Стасик, 2015: 39). Таке трактування цього образу спостерігаємо й у романі. Авторки твору також дотримуються думки про те, що вчені відьми завжди бувають лихі, тим самим ніби запрограмовують читача, «підштовхують» до певних висновків. Звідси стає більш зрозумілим образ Марини-Георгіни, який уже з самого початку «запрограмований» вчиняти зло.

Хоча трансформація цього та й інших міфологічних образів не завершена й досі, що пов'язано з активним їх використанням у сучасній художній літературі, Дара Корній і Тала Владмирова, на нашу думку, намагаються здебільшого не руйнувати міфологічні образи й сюжети, а залишати за ними їхню потаємну силу, символічну загадковість, смислову багатозначність.

До речі, в одному зі своїх інтерв'ю Дара Корній зізнається, що, коли тільки починала писати, використовувала матеріал із різних етнографічних книжок. Але згодом, каже письменниця, зрозуміла, «що ці знання у мене вже й так закладено». Письменниця справедливо застерігає читача, щоб не сприймав усі деталі буквально, оскільки «це не наукова література, а художня» (Бондар, 2016: 19).

Висновки. Отже, аналіз роману переконує в тому, що синтез фольклорних і літературних традицій збагатив поетику твору новими фарбами, різними прийомами умовності. Міфологічні образи, образи-символи, іносказання дали письменницям можливість повніше розкрити образи своїх героїв, яскравіше показати їхню сут-

ність. Відзначимо також, що фольклорно-етнографічний матеріал, наявний у романі, представлений у компілятивному, узагальненому вигляді і не відображає конкретний регіон України. Це, так би мовити, художньо-узагальнюючий образ, певний інваріант, створений уявою автора. Водночас

цей матеріал є інструментом розкриття людських взаємин, міцності моральних орієнтирів персонажів. Звернувшись до міфологічного світу, взявши за основу твору фольклорні витoki, переосмисливши їх, митці, зрештою, посилили реалістичний потенціал своєї творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинська К. Дара Корній: Вітчизняне фентезі видавці не дуже шанують. Україна молода. 2015. Вип. 122. URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2709/164/94873/>.
2. Бондар Л. Мольфарка слова Дара Корній: «Заплющую очі й бачу інші світи». Волинські новини. 2016. № 9. С. 19.
3. Галайчук В. Українська міфологія. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 288 с.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
5. Корній Д., Владмирова Т. Зозулята зими: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2014. 368 с.
6. Мелетинский Е. Поэтика мифа. Москва: Наука, 2000. 407 с. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/melet1/.
7. Росовецький С. Український фольклор у теоретичному висвітленні: підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 623 с.
8. Стасик М. В. Народнознавство: короткий словник-довідник / уклад. М. В. Стасик. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 222 с.
9. Хобзей Н. Гуцульська міфологія: етнолінгв. слов. Львів, 2002. 215 с.
10. Шевченко В. В. Еволюція жанру «Химерної прози» в XXI столітті. Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. 2015. Вип. 2 (80). С. 297–301.

REFERENCES

1. Bachynska K. Dara Kornii: Vitchyzniane fentezi vydavtsi ne duzhe shanuiut [Dara Kornii: Domestic fantasy publishers do not favor]. Ukraina moloda. 2015. Vyp. 122. URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2709/164/94873/>. [in Ukrainian]
2. Bondar L. Molfarka slova Dara Kornii: "Zapliushchuiu ochi y bachu inshi svity" [Molfarka words of Dara Kornii: "I close my eyes and see other worlds"]. Volynski novyny. 2016. № 9. P. 19. [in Ukrainian]
3. Halaichuk V. Ukrainska mifolohiia [Ukrainian mythology]. Kharkiv: Knyzhkovyi klub "Klub simeinoho dozvillia", 2016. 288 p. [in Ukrainian]
4. Zhaivoronok V. V. Znaky ukrainskoi etnokultury: Slovnyk-dovidnyk [Signs of Ukrainian ethnoculture: Dictionary-reference]. Kyiv: Dovira, 2006. 703 p. [in Ukrainian]
5. Kornii D., Vladmyrova T. Zozuliata zymy: roman [Cuckoo Fledglings of Winter: a novel]. Kharkiv: Knyzhkovyi klub "Klub simeinoho dozvillia", 2014. 368 p. [in Ukrainian]
6. Meletinskiy Ye. Poetika mifa [Poetics of the myth]. Moskva: Nauka, 2000. 407 p. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/melet1/. [in Russian]
7. Rosovetskyi S. Ukrainskyi folklor u teoretychnomu vysvitlenni: pidruchnyk [Ukrainian folklore in theoretical coverage: textbook]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskiy universytet", 2008. 623 p. [in Ukrainian]
8. Stasyk M. V. Narodoznavstvo: korotkyi slovnyk-dovidnyk [Ethnography: a short dictionary-reference] / uklad. M. V. Stasyk. Zaporizhzhia: ZNU, 2015. 222 p. [in Ukrainian]
9. Khobzei N. Hutsulska mifolohiia: etnolinhv. slov. [Hutsul mythology: ethnolinguistic dictionary] Lviv, 2002. 215 p. [in Ukrainian]
10. Shevchenko V. V. Evoliutsiia zhanru "Khyvernoi prozy" v XX stolitti [Evolution of the genre of "Chimera Prose" in the 21st century]. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni nauky. 2015. Vyp. 2 (80). P. 297–301. [in Ukrainian]